

למעשה

הרב עובדיה דהן שליט"א

יו"ר המועצה הדתית אשדוד ורב בית הכנסת
חניכי הישיבות – "בית יוסף" קרית פוניבו

מה זה נשאו לבו יותר מכדי יכולתו

ויבאו כל איש אשר נשאו לבו וכל אשר נדבה
רוחו אתו הביאו את תרומת ד' (שמות לה
כא) עיין באור החיים שפירש, ש'נדבה רוחו'
היינו כפי יכולתו, ו'נשאו לבו' היינו יותר
מכדי יכולתו.

וצ"ב מה שייך אצל דור המדבר ליתן יותר
מכפי יכולתו דהא כיון שד' סיפק כל צרכם
במדבר במזון ומשקה וגם שמלותם לא בלו
מעליהם א"כ מעתה אפילו יתן כל אשר לו
מלבד כתנתו לעורו עדיין הוא בגדר כפי
יכולתו שהרי יש יכולת בידו להתקיים ע"י
המן והבאר.

אלא הביאור שזה יותר מכדי יכולתו לעבוד
על יצרו שיש דברים שלאדם קל לעבוד על
יצרו ויש דברים שקשה לו לעבוד על יצרו

וגם בזמנם היה יצר הרע שהרי היו כאלה
שהענן פולטן וכן היו כאלה שהיה להם
תאוות המזון וכמו שכתוב וכסף וזהב
עשיתי להם.

מאמר מרכזי הרב פנחס זרביב

למה בעגל לא דרשו פירוט מה נעשה עם הכסף

כל הזהב העשוי למלאכה ככל מלאכת הקדש ויהי זהב התנופה תשע ועשרים ככר ושבע
מאות ושלישים שקל בשקל הקדש (שמות לח כד)
בפסוקים דלהלן מפרטת התורה מה עשה משה עם כל הכסף והנחושת שהביאו ישראל
לתרומת המשכן, ואיתא במדרש (שמו"ר נא ו) 'ששמע משה ליצני ישראל מדברים
מאחריו וכו', ומה היו אומרים וכו' אדם ששלט על מלאכת המשכן אין אתה מבקש שיהא
עשיר, כששמע משה כך א"ל משה חייכם נגמר המשכן אתן לכם חשבון, אמר להם בואו
ונעשה חשבון, הוי ואלה פקודי המשכן.

והעיר בזה הגר"ז סורוצקין זצ"ל, מדוע כשנתנו בני ישראל את כל תכשיטיהם לעגל הזהב
לא מצינו פירוט מה נעשה עם כל הזהב, ושם לא אמרו ליצני הדור שנטל אהרן הזהב
לעצמו.

אלא ביאר בזה כי כן הוא דרך ליצני הדור אף בימינו, שכשנותנים כסף עבור מטרות
קדושות ונעלות, כגון ישיבות ומוסדות תורה, הרי הם רוצים פיקוח על כל פרטה ופרטה
לדעת מה נעשה עמה, אבל כשנותנים כסף בשביל עניני חולין, שם הם נותנים ביד רחבה
בלא פיקוח כלל.

עוד מוסיף הרב אליהו ברוך פינקל בספרו משולחן ר' אליהו ברוך שבפסוקים להלן יש
פירוט מה עשו עם הכסף והנחושת, אבל לא פירטה התורה מה עשו עם הזהב, וכבר העיר
בזה האבן עזרא ע"ש.

אלא שמעתי מהגר"מ שטרנבוך שליט"א, שאף בזה מצינו לדבר דוגמא בימינו, כי דווקא
אותם הנדיבים שתורמים סכומים גדולים מאד, הרי הם עושים כן ביד רחבה ואינם
דואגים לדעת מה נעשה עם ממונם, ודוקא אותם שתורמים קצת ושלא ביד רחבה, הם
אותם ששואלים ומבררים מה נעשה בכספם ולכך אותם שתרמו הזהב למשכן לא ביקשו
לדעת מה נעשה עם זהבם, ורק אותם שתרמו את הכסף והנחושת, פירטה להם התורה
מה נעשה עם תרומתם.

בשורה משמחת לקראת חג הפסח יצא לאור 'למעשה על ההגדה' להשיג בבית הכנסת החיד"א אצל ר' יצחק משעניא שליט"א או
בדוא"ל של המערכת

כתוב במדרש (שמו"ר נב ג) דבר אחר, אימתי התורה מושקת למי שהוא עמל בה ליום אחרון, הוי: ותשחק ליום אחרון. זבדי בן לוי ורבי יוסי בן פטרוס ורבי יהושע בן לוי קראו כל אחד ואחד מהן בשעת סלוקן מן העולם, אחד מהן קרא (תהלים לב, ו): על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו. והאחד קרא (תהלים לא, כ): מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים בך נגד בני אדם. והאחד קרא (תהלים לג, כא): כי בו ישמח לבנו. הוי בשעת סלוקן של צדיקים הקדוש ברוך הוא מראה להם מתן שכרן ומשמחן. אמר בן עזאי (תהלים קטז, טו): יקר בעיני ה' המותה לחסידיו, אימתי הקדוש ברוך הוא מודיע לצדיקים היקר שמתקן להם, סמוך למיתתו, שנאמר: המותה לחסידיו, אותה שעה הם רואין ושוחקים, לפיכך: ותשחק ליום אחרון. מעשה בתלמיד אחד של רבי שמעון בן יוחאי שיצא חוצה לארץ ובא עשיר, והיו התלמידים רואין אותו ומקנאין בו והיו מבקשים הן לצאת לחוצה לארץ, וידע רבי שמעון והוציאן לבקעה אחת של פני מרון, ונתפלל ואמר בקעה בקעה מלאי דינרי זהב, התחילה מושכת דינרי זהב לפניו. אמר להם אם זהב אתם מבקשים הרי זהב, טלו לכם, אלא היו יודעין כל מי שהוא נוטל עכשו חלקו של עולם הבא הוא נוטל, שאין מתן שכר התורה אלא לעולם הבא, הוי: ותשחק ליום אחרון.

התלמיד הזה שהלך לחו"ל וחזר עשיר אומר מו"ר הג"ר לאפיאן זצ"ל בספרו 'לב אליהו' מן הסתם חזר להיות תלמיד אצל רשב"י, ולא נפגם במאומה בצאתו לחו"ל, מובן גם שבממונו לא השתמש לדברים בטלים ח"ו, מסתבר שתמך בלומדי תורה ועשה צדקה וחסד כיאה לתלמיד של רשב"י. הוכח להם, לכאורה, לתלמידי רשב"י שאפשר להישאר בשלימות בתורה ועבודת ה' וגם לזכות במצוות ומעש"ט כפי שזכה התלמיד ההוא. קנאו בו חבריו, ובקשו אף הם לצאת לחו"ל. שמרו את הדבר בסוד ולא גילו לאיש. אבל לא מאיש כרבים, רשב"י יעלימו סודות אלו. הוא קרא את מחשבותיהם ואת הרהורי לבם. ומה עשה? הוציא אותם לבקעה של פני מרון וכו' כנ"ל, וגילה להם סוד עומק לבבם. אמר להם אם זהב אתם מבקשים טלו ולכם וכו' אלא הווי יודעים וכו'. כלומר: הורה להם שאין לאדם לבקש סיבות להתעשר, כי אין מתן שכר התורה אלא לעוה"ב. רק בעוה"ב שייך שכר התורה כי שם ניתן להשכר בשלימות. אבל כאן בעוה"ז דעו שכל מי שנוטל עכשיו שכרו של עוה"ב הוא נוטל. כל הנאה בעוה"ז, גורעת מחשבון העולם הבא.

מעשה נוסף מובא שם במדרש, 'מעשה בר"ש בן חלפתא שבא ערב שבת ולא היה לו מאין להתפרנס יצא לו מן העיר והתפלל לפני האלקים וניתנה לו אבן טובה מן השמים נתנה לשולחני ופרנס אותה שבת. אמרה אשתו 'מהיכן אליו?' א"ל 'ממה שפרנס הקב"ה'. אמרה לו: 'אם אין אתה אומר לי מהיכן הן איני טועמת כלום'. התחיל מספר לה אמר לה: רק התפללתי לאלקים וניתן לי מן השמים אמרה לו איני טועמת כלום עד שתאמר לי שתחזירי מוצאי שבת א"ל 'למה?'

אמרה לו: 'אתה רוצה שיהא שלחנך חסר ושלחן חסר מלא הלך ר"ש והודיע מעשה לרבי אמר לו לך ואמור לה אם שלחנך חסר אני אמלאנו משלי הלך ואמר לה אמרה לו לך עמי למי שלמדך תורה אמרה לו רבי וכו' רואה אדם לחברו לעוה"ב לא כל צדיק וצדיק הו"ל עולם בעצמו שנאמר (קהלת י"ב) כי הולך האדם אל בית עולמו וסבבו בשוק הסופדים עולמים אין כתיב כאן אלא עולמו כיון ששמע בן הלך והחזיר רבותינו אמרו הנס האחרון הי' קשה מהראשון כיון שפשט ידו להחזירה מיד ירד המלאך ונטלה הימנו למה שאין מתן שכרה של תורה אלא לעוה"ב ליום אחרון הוי ותשחק ליום אחרון יש להתבונן מה חידשה כאן אשת ר"ש בן חלפתא שרבו ור"ש בן חלפתא לא ידעוהו?

אלא ביאר הג"ר ישראל זצ"ל מסלנט שבדבריה 'הלא כתוב כי הולך אדם אל בית עולמו וגו'. סתרה את דברי רבי שאמר: אם יהא שלחנך חסר אמלאנו משלי. נתכוונה היא לומר שכל צדיק וצדיק בונה לעצמו את העולם שיהא לו שם בעוה"ב. בניה זאת נעשית כאן בעוה"ז במצוות ומעש"ט שהוא מקיים. אלה הם אבני הבנין של העוה"ב. אמרה לו איפוא לרבינו הקדוש: אמת שאתה קדוש וחסיד גדול מאד ובנית לך עולם גדול ונפלא לעוה"ב ע"י התורה והמצוות ומעשיך הטובים הרבים והעצומים שבעוה"ז אבל מכיוון שאתה נשיא ועשיר גדול חסרה לך מעלתו של העוסק בתורה מתוך הדחק לעומת זאת בעלי ר"ש לומד תורה מתוך הדחק ואיך אתה אומר למלא את שלחנך החסר משלחנך בטענה זו נצחה את רבינו הקדוש ואת ר"ש בן חלפתא הלך ר"ש והחזיר את האבן הטובה.

מן המעשה הזה למדנו שמתן שכרן של התורה והמצוות הוא רק לעוה"ב. לאור דברים אלו יובן גם הפסוק: 'כי הולך האדם אל בית עולמו וסבבו בשוק הסופדים'. לכאורה, סדר הפסוק היצי"ל להיפך. מתחילה 'וסבבו בשוק הסופדים' ואח"כ 'כי הולך האדם אל בית עולמו?' ברם, אילו היה כתוב כך, הייתי אומר וסבבו בשוק הסופדים, כי הולך האדם אל בית עולמו כלומר עתה משמת הולך הוא אל בית עולמו שיתנו לו שם בעוה"ב לכן הקדים הפסוק כי הולך האדם אל בית עולמו פירוש בעוה"ז הוא הולך לבית עולמו שם אשר הכין לו בימי חייו כאן ואח"כ כשמת מכריזים זאת עליו הסופדים

וזה נכלל ג"כ במה שאמרה אשתו של ר"ש בן חלפתא לרבי. מכיון שכל אחד מכין לו בחייו את העוה"ב כאן בעוה"ז, אי אפשר ליתן שם זה לזה מאומה. כל אחד מקבל רק את עולמו שהכין לעצמו. והיינו מה שאחז"ל לעיל 'ותשחק ליום אחרון' - אימתי התורה מושקת? למי שהוא עמל בה ליום אחרון!

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

וא"כ צ"ב למה הוצרך ר"ש להראות לו כדי שיאמין והרי אחד מקניני תורה באמונת חכמים: ופירש במדרש שמואל שיאמין בכל מה שיאמרו רז"ל כאילו ניתנו למשה מסיני, וע"ז נאמר לא תסיר מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל. שאם לא יאמין אף בדבר אחד, לא יתגלו לו רזי תורה כי זה סופו שיעשה צדוקי, כי עבירה גוררת עבירה. רואים דבר מבהיל שמי שלא מאמין אפי' בדבר אחד מדברי תורה סופו הוא יעשה צדוקי וכן ידוע ומפורסם המעשה שמואב במסכת סנהדרין (דף ק) באותו תלמיד שהיה יושב לפני רבי יוחנן ושמעו שעתיד הקב"ה להביא אבנים טובות ומרגליות ולקבוע אותם בשערי ירושלים שנאמר "ושמתי כדכוד שמשותיך ושערייך לאבני אקדח", לגלג עליו אותו תלמיד ואמר הייתכן? אפילו אבן בגודל ביצה, אינו בנמצא וכו', לאחר שהפליג בים וראה מלאכי השרת שמנסרים אבנים טובות בגודל שלושים אמה בא ואמר לרבי יוחנן רבי דרוש ולך נאה לדרוש, כשם שאמרת כך ראית, אמר לו רבי יוחנן ריקא אם לא ראית, לא האמנת?? נתן בו עיניו ועשאו גל עצמות וכל זה מכיון שהיה חסר באמונת חכמים.

וצ"ב למה כל כך החמיר ר' יוחנן בעונשו של זה

ולפי"ד המדרש שמואל יובן שאם אין לו אמונת חכמים סופו יעשה צדוקי ומוטב ימות זכאי ואל ימות חייב וגם קרא לו ריקא כי מי שאין לו אמונת חכמים אין כלום מהתורה וזה כמעשה קוף בעלמא ולפי"ז מובן למה עשאו גל של עצמות בדווקא ובמס' שבת פירש רש"י, שנעשה כמת שנרקב כבר בשרו, ונפל מזמן רב, ועתה נותרו רק עצמות. והוא כענין מה שאמרו שרשעים בחייהם קרויין מתים, ולכן נרקב בשרו מיד, כאילו מת כבר בחייו. מהרש"א בכבא בתרא. כי גם בחייו לא היה לו כלום.

אלא אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו וכן משה רבינו הוכיח את עמ"י אחרי הכותו את סיחון ובטעם הדבר ביאר רש"י (דברים א ד) אמר משה, אם אני מוכיחם קודם שיינסו לקצה הארץ, יאמרו מה לזה עלינו, מה היטיב לנו, אינו בא אלא לקנתר ולמצוא עילה, שאין בו כח להכניסנו לארץ, לפיכך המתין עד שהפיל סיחון ועוג לפניהם והורישם את ארצם, ואחר כך הוכיחן.

מה הדגש ויצאו בני"י מלפני משה

ויצאו כל עדת בני ישראל מלפני משה (לה כ) יש לבאר מפני מה נכתב דוקא כאן שייצאו מלפני משה ולא נכתב כן בכה"ת, ותו דמה קמ"ל בזה דפשיטא דכשגמר יצאו. ועוד מהו החידוש בכך שייצאו מלפני משה והרי כיון שנאמר בתחילת הפרשה ויקהל משה את כל עדת בני ישראל א"כ הדבר פשוט שלאחר גמר האסיפה הם יצאו מלפניו ומהו החידוש בכך

אלא ביאר בספר לקח דעת שנראה הביאור דברמב"ם (פ"ה מהל' ת"ת ה"ו) מבואר דתלמיד הנפטר מרבו לא יחזיר לו אחריו, אלא נרתע לאחוריו ופניו כנגד פניו. וזהו דקמ"ל בזה דיצאו כדן תלמיד שנפטר מרבו. ומה דנכתב זה דוקא בהצויו של מלאכת המשכן, הוא משום דלא תימא שמחמת זריזותם להביא למלאכת המשכן לא נפטרו ממושה רבנו כדן, וקמ"ל דיצאו מלפני משה, דגם בשעת יציאה יצאו מלפניו שהיו פנים נגד פנים ולא חזרו לאחוריהם. עכ"ד.

ועוד תירוץ ביאר בזה הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל ש כוונת הפסוק הוא שהיה ניכר עליהם ביציאתם שהם יצאו עתה מלפני משה וכמו שלהבדיל ניכר על שיכור היוצא מבית מרוח שהוא מתנועע כמו כן היה ניכר על עם ישראל שייצאו מלפני משה שנבלע בהם ההשפעה של משה רבינו לנהוג ביראת שמים ויש להוסיף בזה עוד ביאור שעיקר ההוכחה שנבלע בהם השפעת משה רבינו היה דווקא כאשר יצאו מלפני משה שכיון שגם אז המשיכו לנהוג ביראת שמים בהכרח שנבלע בהם השפעת משה רבינו אבל טרם שייצאו עדיין לא היה מוכח שנבלע בהם השפעתו ממה שנהגו ביראת שמים בפני משה ממש.

הרב חיים בן חמו שליט"א

פרשיות השבוע בעיקרן עוסקות בסיום מלאכת המשכן והעמדתו על תילו, אך הפרשה הראשונה פותחת במצוות שמירת השבת, מצווה שהתורה חוזרת וכופלת אותה מספר רב של פעמים, ועל כך עומד רש"י בתחילת הפרשה על הפסוק (לה א-ב) "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם, אלה הדברים אשר ציוה ה' לעשות אותם, ששת ימים תעשה מלאכה ויום השביעי יהיה לכם קודש שבת שבתון לה', כל העושה בו מלאכה יומת", ולכאורה יש להבין מדוע הקדימה התורה את מצוות השבת לבניית המשכן? והאם יש קשר בין השבת לבין המשכן? רש"י בהתייחסו לנושא כותב (לה-ב) הקדים אזהרת השבת לציווי מלאכת המשכן לומר שאינו דוחה את השבת.

יודעים אנו שעבודת הקורבנות הן במשכן והן בבית המקדש לא שבתו אף לא יום אחד, וזאת על אף שהעבודה הייתה כרוכה בעשיית מלאכה, כגון: שחיטה, הבערת אש, וכו' עבודות אלו דוחים את השבת, אך עבודות הקמת המשכן וכל הכרוך בכך אינם דוחים את השבת ואסורים.

וזה אחת הסיבות שהתורה הוצרכה להזהיר דווקא כאן על איסור עשיית מלאכה אפילו לצורך בניית המשכן אע"פ שכל מטרתו השראת השכינה, ועם שכלל בידנו "עשה דוחה לא תעשה" ועוד שעל מלאכת המשכן אומרת התורה, "ששת ימים תעשה מלאכה" ופירשו חז"ל שכאשר עם ישראל היו מתחילים במלאכה, המלאכה הייתה נעשית מאליה, לכן כתוב תיעשה, ועם זאת לא נידחת השבת מפני מלאכת המשכן.

ובאמת מדוע לא הותרה מלאכת המשכן בשבת? ומדוע העשה לא גובר על הלא תעשה?
לשם כך נצטרך לבאר מהי מהות השבת?

בפרשה הקודמת במשפט קצר ותמציתי מבארת התורה את הטעם לשמירת השבת (לא-יד) "ושמרתם את השבת, כי קודש היא לכם" כלומר שכל הציוויים והאיסורים שנאמרו בהלכות שבת, הם פועל יוצא מקדושת השבת, "כי קודש היא לכם".

שמירת השבת מהווה עדות על אמונתנו שהקב"ה ברא את העולם בשישה ימים, והיא אות בנינו לבין הבורא, עם כניסת השבת עוצר היהודי את כל עיסוקיו במחשבה, בדיבור, ובמעשה, וכך הוא זוכה להתרומם לפסגות רוחניות עילאיות וליהנות מקדושת השבת, עד כדי שאפילו עיסוק בבניית המקדש שבו שורה השכינה לא הותר על חשבון שמירת השבת.

העובדה שהשבת היא אות נצחית בין הקב"ה לישראל, כמש"כ (שמות לט-יז) "בני ובין בני ישראל אות היא לעולם" וכפי שתיאר זאת החפץ חיים במשלו המפורסם, על אותו בעל מכולת ששירת בנאמנות את לקוחותיו מידי יום ביומו במשך שנים רבות, לו יצויר אומר החפץ חיים שללא כל הודעה מוקדמת הקונים מצאו שהמכולת נעולה, בוודאי יהיו לכך פרשנויות רבות, אולי בעל המכולת לא חש בטוב, אולי יש לו אירוע משפחתי, אולי יצא לחופש, וכדו' אבל אם יראו שהשלט המתנוסס על גבי המכולת הורד, או הוחלף לעסק אחר, אז ברור שהעסק הראשון נסגר, אומר החפץ חיים שמירת השבת היא השלט המתנוסס מעל כל יהודי המכריז "אני יהודי", וגם אם חלילה אותו אדם לא קיים מצווה מסוימת כדת וכדין, או בכלל לא, עדיין שמירת השבת מכריזה על אמונתו ויהדותו, אבל חלילה, אם האדם מזלזל בשמירת השבת הוא מראה בכך שאינו חפץ בקרבת ה', ובכך מסיר את השלט מעליו, עד כדי כך שאם הוא מחלל שבת בפרהסיא, ונגע בין היין נעשה אסור בשתייה כדין יין נסך.

המשך חכמה שואל מדוע כה חמור עונשו של המחלל שבת? שכאשר הוא מחלל שבת בעדים והתראה הוא חייב סקילה, שהיא אחת המיתות הקשות ביותר? ועוד הרי קי"ל פיקוח נפש דוחה שבת, ולא רק פיקוח נפש אלא אפילו ספק פיקוח נפש, ואפילו ספק ספיקה, אם כן קשה מדוע התורה אומרת שהמחלל שבת חייב מיתה? האם אין כאן סתירה, מצד אחד ספק פיקוח דוחה את השבת, ומאידך המחלל את השבת חייב מיתה?

כותב המשך חכמה שכל תוקפה וקדושתה של השבת הוא מצד אלו מעם ישראל השומרים ומקדשים אותה, ולכן פיקוח נפש דוחה את השבת, כי בהעדר היהודי מי יעיד על קדושתה.

וכן איתא במדרש אמרה תורה לפני הקב"ה, רבש"ע כשיכנסו ישראל לארץ, זה רץ לכרמו, וזה רץ לשדהו, ואני מה תהא עלי? אמר לה הקב"ה, יש לי זוג שאני מזווג לך ושבת שמו, שהם בטלים ממלאכתם ויכולים לעסוק בך.

נמצא שיסוד ומהות השבת היא עצירה ממרוץ החיים, וההתבוננות בעולמינו הרוחני, וזהו והקשר לכך שבצווי המשכן התורה הקדימה את שמירת השבת, כי במקדש היהודי זכה להתעלות ע"י קדושת המקום, ובשבת זוכה היהודי להתעלות ע"י קדושת הזמן.

ולסיום אומרת הגמ' (שבת קיח) אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי, אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלין כדברי הנביא ישעיה (נו-ד) "כי כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי... וכתוב לאחר מכן והביאותים אל הר קודשי ושמחתים בבית תפילתי עולותיהם וזבחייהם לרצון על מזבחי.

אין כל ספק שכל המאורעות האחרונות יש בהם כדי לעורר את לבנו להתחזק בעבודת ה' יותר, ובעיקר בשמירת השבת, כי יותר ממה שעם ישראל שמר את השבת, השבת שמרה על עם ישראל, ויהי רצון שנזכה בקרוב לגאולה השלימה ברחמים אמון.

התודה והברכה למועצה הדתית אשדוד על עזרתם האדיבה בהוצאת ספר 'למעשה על מגילת אסתר מהדו"ב' והכל בכדי להגדיל תורה ולהאדירה ולעומד בראשה הרב עובדיה דהן שליט"א שנדע בנעם הליכותיו ומידותיו ואהבת התורה שיוקדת בליבו וכן לרב חיים בן חמו שליט"א ראש כולל מושב עוצם מנהל מחלקת תרבות תורנית שנודע בנעם הליכותיו ומידותיו ואהבת התורה שיוקדת בליבו ..

להשיג את הספר ולתגובות על המאמר לפנחס זרביב 0583271323 או בדוא"ל p0583271323@gmail.com